

Драган Зајковски
Институт за
национална историја –
Скопје

УДК 94:27 (497.7) “484/518“

БОРБАТА ЗА ЦРКОВНА
ПРЕВЛАСТ
ВО МАКЕДОНИЈА
ВО ВРЕМЕТО
НА АКАКИЕВАТА ШИЗМА
(484–518):
КОНСТАНТИНОПОЛ
VS РИМ

Со формирањето на Тесалоникискиот викаријат во 412 година¹ само навидум се чинело дека Римската црква извојувала конечна победа над Константинополската патријаршија околу јурисдикцијата во Источен Илирик. Во годините што следувале црковно-политичкиот судир помеѓу Рим и Константинопол сè повеќе се продлабочувал, кулминирајќи во 80-тите години на V век, кога дошло до целосно

¹ Тесалоникискиот викаријат е формиран во 412 година од страна на папата Иникентиј I како црковна организација под јурисдикција на Римската црква. Во дијецезата на Тесалоникискиот викаријат влегувале провинциите Македонија, Ахаја, Тесалија, Стар и Нов Епир, Крит, Крајбрежна и Внатрешна Дакија, Мизија, Дарданија и Праевалитана. Види: Inocentius, *ep. Lectissimo et gloriosissimo Moysi Rufo* [PL 20], col. 0619A – col. 0619B; в. Рајко Братој, „Ранохристијанската црква во Македонија и нејзините односи со Рим“, *Македонско наследство*, година V, број 13 (Скопје: 2000), 36; Митко Б. Панов, „Борбата на Римската црква за црковно господство во Македонија на преминот од антиката во средниот век (IV–VI)“, *Историја*, бр. 1–4, (Скопје: 1996), 66; *Историја на македонскиот народ, том I*, група автори [Скопје: Институт за национална историја, 2000], 226; *The Cambridge History Of Christianity, Volume 2, Constantine to c. 600*, ed. Augustine Casiday and Frederick W. Norris (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 10–11; Detlev Jasper and Horst Fuhrmann, *Papal Letters In The Early Middle Ages* (The Catholic University of America Press: 2001), 81; Geoffrey D. Dunn, “Innocent I and Rufus of Thessalonica”, in *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik 59/2009*, ed. Ewald Kislinger (Wien: 2009), 51; Драган Зајковски, *Христијанството во Македонија од 313 до 700 година: векови на консолидација, етаблирање и дефинирање* (Скопје: Тримакс 2013), 46.

прекинување на црковните односи меѓу константинополскиот патријарх и римскиот папа. Тоа е периодот на Акакиевата шизма (484–518), која имала одраз и во црковните прилики во Тесалоникискиот викаријат, односно период кога борбата меѓу Рим и Константинопол за црковната превласт во провинциите Македонија Прима² и Македонија Секунда³ влегла во нова фаза. Имено, уште во првата година од почетокот на шизмата тесалоникискиот митрополит Андреј, со поддршка на императорот Зенон (474–491), успеал да го отргне Викаријатот од јурисдикцијата на Рим, определувајќи се за политиката на константинополскиот патријарх Акакиј (471–488).⁴

Пред да преминеме на главниот предмет на истражување, ќе направиме општ преглед на состојбите во христијанската екумена карактеристични за првите три децении по одржувањето на Четвртиот вселенски собор во Халкедон кои го условиле избувнувањето на Акакиевата шизма во 484 година. Имено, иако навидум поразени на вселенскиот собор во Халкедон во 451 година, приврзаниците на монофизитското учење во 60-тите и 70-тите години на V век го задржале влијанието во Александријата патријаршија. Тие чекале поволен момент јавно да се спротивстават на одлуките за осуда на монофизитизмот.⁵ Веќе во втората половина на 70-тите години од V век промофизитското свештенство во Александрија успеало да се наметне како сериозен фактор во тамошната црковна ерархија. Со

² Провинцијата Македонија Прима била со седиште во Тесалоника. Нејзината територија ги опфаќала подрачјата на долниот тек на Халијакмон, долниот тек на Аксиј и на Долни Стримон, како и пелагониската висорамнина. Во рамките на провинцијата влегувале градовите Филипи, Пела, Дион, Едеса, Берија, Хераклеја Линкестис и др.

³ Провинцијата Македонија Секунда била формирана најдоцна до 449 год. и како таква постоела сè до 535–545 година. Таа се протегала главно на територијата на некогашните антички области Пајонија и Пелагонија, потоа областа Девриоп, што значи во Средно Повардарје, средниот и долниот тек на р. Брегалница и во средниот и северниот дел на висорамнината Пелагонија, заедно со Демир Хисар. Главен град на провинцијата Македонија Секунда бил Стоби.

⁴ За односот меѓу Црквата и византискиот император, види: Жилбер Дагрон, *Цар и првосвештеник: студија о цезаропапизму у Византији* (Београд: Клио, 2001); Александър Шмеман, *Догматическият съюз*, проверено на 17.3.2014, <http://dveri.bg/saak>.

⁵ Монофизитизмот е теолошко учење, според кое, во Христос, по отелотворувањето, е присутна само една божествена, но не и човечка природа. На Лажниот собор во Ефес (449) монофизитизмот бил прогласен за вистинска вера, а две години потоа, на Четвртиот вселенски собор во Халкедон (451), бил прогласен за ерес. Види: Димитриос Бартелос, *Византиски Христос* (Крагујевац: Каленић 2008), 36-37; Архиепископ Иларион (Алфеев), *Тајната на верата, Вовед во православното догматско богословие* (Скопје: Темплум 2009), 105-106.

нивна помош во 477 година за нов александриски патријарх бил хиротонисан Петар Монг.⁶ Тој веднаш истапил против Халкедонскиот симбол на верата, заземајќи монофизитски став во толкувањето на Христовата природа. Иако истата година по наредба на императорот Зенон бил сменет, сепак монофизитите продолжиле да имаат силно влијание во црковниот живот на Истокот.

Од друга страна, трите децении по одржувањето на Четвртиот вселенски собор се период на сè поголемо заладување на односите меѓу Рим и Константинопол. Причината за тоа бил 28. канон од Четвртиот вселенски собор, со кој му било признато првото почесно место на римскиот папа, но во сè друго константинополскиот патријарх бил изедначен со него.⁷ Во практиката тоа значело дека на Истокот, т.е. во Источната Римска Империја приматот во црковните работи го добила Константинополската патријаршија. Ова наишло на неодобрување од страна на римскиот папа. На тој начин дошло до влошување на односите меѓу двете највлијателни црковни столици во тогашната христијанска екумена.⁸ Соочен со притисоците од Рим, константинополскиот патријарх се обидел да најде сојузници меѓу антихалкедонските промонофизитски групи во Египет, Сирија и во Палестина. Во тој контекст треба да се разбере неговиот обид за постигнување црковно единство на Истокот, кое можело да биде реализирано преку изнаоѓање компромисно решение со монофизитите. Воедно константинополскиот патријарх ја имал целосната поддршка од императорот Зенон, кој инсистирал на црковно помирување, плашејќи се од можноста религиозните несогласувања да предизвикаат политичка нестабилност во Византија.

Компромисот бил изнајден во летото 482 година, кога императорот Зенон го издал *Едиктот за обединување*, познат како Хенотикон. Станува збор за едикт чија цел била да понуди компромис, што требало да резултира со помирување меѓу *халкедонците* и

⁶ Петар Монг ([477]482–490) – поглавар на Александриската патријаршија, познат по улогата во теолошките расправи во одбрана на монофизитизмот и поддршката на Хенотиконот на императорот Зенон. За време на акакиската шизма останал доследен на политиката на Константинопол.

⁷ *Канони или книга правилъ свѣтыхъ апостолъ, свѣтыхъ соборовъ вселенскихъ и помястныхъ и свѣтыхъ отецъ* (Монтреалъ, Канада 1974), 41; *The Seven Ecumenical Councils, Nicene and Post – Nicene Fathers, Second Series, Vol. 14*, ed. Philip Schaff and Henry Wace (Hendrickson Publishers, 1994); *Свѣшчени канони на Светата Православна Црква*, ур. Атанасије Јевтик епископ, прев. Миле Љ. Штрбеvски и Јани Мулев (Велес: Повардарска епархија – Св. Ѓорѓи Полошки, 2011), 135–137.

⁸ Dvornik, *Vizantija i Rimski primat*, 46.

монофизитите.⁹ Неговата содржина ги задоволувала минималистичките барања на двете страни, последново поради фактот што во него воопшто не е спомната природата на Исус Христос и е одбегнато какво било нејзино формулирање.¹⁰

По прифаќањето на Хенотиконот од страна на константинополскиот патријарх, тоа требало да го сторат и патријарсите во Александрија и во Антиохија. Меѓутоа, во февруари 482 година се усложниле состојбите во Александриската патријаршија. За нов патријарх бил хиротонисан Јован I Талаија, кој бил во лоши односи со Акакиј и со Зенон. Затоа во *Константинопол* веднаш било оспорено неговото епископско достоинство. Истата 482 година, на иницијатива на Зенон и на Акакиј, Јован Талаија бил сменет.¹¹ За нов александриски патријарх бил поставен Петар Монг, кој од 477 година се наоѓал во прогонство. Новиот александриски патријарх го потпишал Хенотиконот, а тоа го сторил и антиохискиот патријарх Петар Гнафевс¹² во 485 година.

Издавањето на Хенотиконот и враќањето на Петар Монг на александриската патријаршиска катедра предизвикало остри реакции во Рим. Папата Феликс III (483–492) испратил тричлено пратеништво во Константинопол со писма до императорот Зенон¹³ и до патријархот Акакиј¹⁴ во кои се осудувало издавањето на Хенотиконот. Во исто време се изразуvalo негодување од прифаќањето на Петар Монг за александриски патријарх. Сепак, и покрај овој притисок, Константи-

⁹ Evagrius Scholasticus, *Ecclesiastical History*, ed. Edward Walford, (London: 1846, reprint 2008), III, 13 – 14; сп. *The Ecclesiastical History of Evagrius Scholasticus*, translated with an introduction by Michael Whitby (Liverpool: Liverpool University Press, 2000), 127.

¹⁰ Во Хенотиконот се потенцира никејско-константинополската догма и се признаваат единствено одредбите од првите три вселенски собори. Воедно биле анатемосани Несториј и Евтих, а било канонизирано третото писмо на Кирил Александриски упатено до Несториј (12 анатеми), кое третираше догматски прашања. Види: Карташов, *Васељенски собори*, том I, 415; *The Cambridge History of Christianity*, vol. 2, 17; Брагож, „Ранохристијанската црква во Македонија“, 47; Панов, „Борбата на Римската црква“, 69.

¹¹ Georges Florovsky, *The Byzantine Fathers of the sixth to eighth century* (Vaduz: Büchervertriebsanstalt, 1987), 60–61.

¹² Петар Гнафевс (ок.469–471; 475–476; 478–479 и 485–489) – поглавар на Антиохиската патријаршија и противник на одлуките донесени на Четвртиот вселенски собор. На негова иницијатива во литургијата е воведено читањето на Никејскиот симбол на верата. Поради поддршката на монофизитизмот, на трипати бил менуван од епископската катедра и повторно враќан назад.

¹³ *Epistola II, Felicis Papae III Ad Zenonem Imperatorem* (PL 58), col. 0899A – col. 0904C.

¹⁴ *Epistola I, Felicis Papae III Ad Acacium Constantinopolitanum* (PL 58), col. 0893D – col. 0898D.

нополската патријаршија останала на своите ставови. Тоа било повод папата, во јули 484 година, да свика помесен црковен собор во Рим, на кој било осудено донесувањето на Хенотиконот, а Акакиј и Петар Монг биле екскомуницирани од Црквата.¹⁵

На ова веднаш реагирал Акакиј, кој го избришал името на папата Феликс III од диптихот.¹⁶ На тој начин започнала т.н. Акакиева шизма; од едната страна биле Константинополската и Александриската патријаршија, а, пак, на другата застанала Римската црква заедно со епископите под нејзина јурисдикција.¹⁷

*

* *

Во новонастанатите услови на раскол епископите под јурисдикција на Тесалоникискиот викаријат добиле на важност во борбата за превласт меѓу папата и патријархот во Константинопол. Уште на почетокот од шизмата тесалоникискиот митрополит Андреј, кој дотогаш му бил лојален на Рим, ја сменил политиката и застанал на страната на Константинопол. Со тоа, всушност, престанал да постои Тесалоникискиот викаријат. Неговите епархии влегле под јурисдикција на Константинополската патријаршија. На тој начин Константинопол ја воспоставил црковната власт на целата територија во префектурата Илирик.¹⁸

Причините за оваа промена се должат на сè поголемите несогласувања што ги имал тесалоникискиот митрополит со папата во врска со јурисдикцијата во решавањето на црковните прашања во

¹⁵ „*Acacius, qui secundo a nobis admonitus statutorum salubrium non destitit esse contemptor, meque in meis credidit carcerizandum, hunc Deus, coelitus prolata sententia, de sacerdotio fecit extorrem. Ergo si quis episcopus, clericus, monachus, laicus, post hanc denuntiationem eidem communicaverit, anathema sit, sancto Spiritu exsequente*“ (Edictum Sententiae Felicis Papae Propter Acacii Episcopi CP. Damnationem, col 0934B (PL 58). Сп. *Collectio Veronensis*, Acta conciliorum oecumenicorum, Tom I: Concilium Universale Ephesenum, ed. E.Schwartz, (Munchen: 1925/1926); види: *The Cambridge History of Christianity*, vol. 2, 17.

¹⁶ Диптих – листа на имиња на живите или починатите патријарси и папи што ги читал ѓаконот за време на литургијата, односно евхаристијата. Почетоците на оваа практика се датираат во V век. Со текот на времето диптихот станал еден од медиумите преку кој Константинополската патријаршија го соопштувала ставот и политиката кон другите цркви, вклучително и кон папата. Првото бришење на имиња од диптихот е забележано во 451 година, кога биле избришани имињата на учесниците на Лажниот собор во Ефес 449 година.

¹⁷ Во 489 година, на одржаниот синод на Римската црква бил екскомунициран и антиохискиот патријарх Петар Гнафевс.

¹⁸ Префектурата Илирија (Илирик) се состоела од Дачката и од Македонската дијецеза и се простирала во средината на Балканскиот Полуостров, од Грција на југ до Дунав на север.

Илирик.¹⁹ Овој антагонизам меѓу викаријатот во Тесалоника и римскиот папа вешто го искористил патријархот Акакиј, кој му ветил на Андреј одредени привилегии доколку ја прифати неговата јурисдикција.²⁰

*

* *

За време на понтификатот на папата Гелазиј (492–496), Римската црква направила обид да го обнови викаријатот во Тесалоника и на тој начин да ги врати изгубените позиции во Илирик, вклучително и во двете провинции Македонија. Меѓутоа, овие напори само делумно вродиле со плод. Папата единствено успеал да ги придобие дарданските епископи на своја страна, додека, пак, епископите од двете македонски провинции (Македонија Прима и Македонија Секунда) останале доследни на политиката блиска до константинополскиот патријарх. За ова сведочат двете писма од кореспонденцијата на папата Гелазиј со дарданските епископи и писмото до лихридскиот епископ Лаврентиј.²¹

Конкретно, во писмото адресирано до „*episcopos Dardaniae et Illyrici*“, датирано на 3 август 494 година, папата Гелазиј I искажува задоволство од фактот што дарданските епископи останале доследни на неговата политика.²² Воедно им забранува какво било црковно-литургиско општење со епископите од Илирик и од Македонија што ја признавале јурисдикцијата на Константинополската патријаршија.

Второто писмо испратено од папата до дарданските епископи се датира на 1 февруари 496 година. Неговата содржина е сведоштво дека во Источен Илирик и во Македонија дополнително се зголемило влијанието на Константинопол. Во тој контекст папата ги предупредува дарданските епископи да внимаваат да не потпаднат под влијанието на Константинопол.²³

¹⁹ За кризата во Тесалоникискиот викаријат, види: Братој, „Ранохристијанската црква во Македонија“, 42-43.

²⁰ Панов, „Борбата на Римската црква“, 69; *Историја на македонскиот народ*, том I, 228.

²¹ *Epistola XI, Ad Episcopos Dardaniae et Illyrici* (PL 59), col. 0057D – col. 0060A; *Epistola XIII, Ad Episcopos Dardaniae* (PL 59), col. 0061B – col. 0077B; *Epistola XI, Ad Laurentium De Lignido Episcopum* (PL 59), col. 0019C – col. 0021C. Сп. Зајковски, *Христијанството*, 72-73; Братој, „Ранохристијанската црква во Македонија“, 50.

²² *Epistola XI, Ad Episcopos Dardaniae et Illyrici* (PL 59), col. 0057D – col. 0060A; сп. Mansi VIII, 46-48.

²³ *Epistola XIII, Ad Episcopos Dardaniae* (PL 59), col. 0061B – col. 0077B; сп. Mansi VIII, 49-64.

Сведоштво за обидите на Римската црква да ја врати јурисдикцијата над Тесалоникиската митрополија е едно недатирано писмо на папата Гелазј I испратено до лихнидскиот епископ Лаврентиј.²⁴ Во него папата го известува Лаврентиј за активностите преземени во правец на обновување на Тесалоникискиот викаријат.

Сепак, и покрај континуираните обиди на Римската црква да воспостави јурисдикција во провинциите Македонија Прима и Секунда, изворите недвосмислено потврдуваат дека тие останале безуспешни. Епископите од Македонија, наспроти притисоците од папата, му останале лојални на патријархот во Константинопол.

Следните податоци за црковните прилики во провинциите Македонија Прима и Секунда се датираат во времето на последните години од понтификатот на папата Симах (498–514). Тоа е периодот кога епископиите во Македонија продолжиле да бидат под целосна јурисдикција на Константинопол. За ова сведочи писмото на папата Симах датирано на 8 октомври 512 година, упатено до епископите, свештенството, монасите и до народот, „*per Illyricum Dardaniam et utramque Daciam*“.²⁵ Во него се вели дека Црквата во тие области е еретичка, алудирајќи на нејзиното црковно-литургиско општење со Константинополската патријаршија. Папата во писмото бара да ги прекинат врските со Константинопол и повторно да се вратат под јурисдикција на Римската црква.

*

* * *

Во втората деценија од VI век се интензивирала борбата за тоа кој да ја има црковната превласт во Илирик, вклучително и во Македонија. Според сведоштвото од зачуваната папска кореспонденција, папата Хормизд уште во првите години од својот понтификат започнал со притисоците насочени кон Константинополската патријаршија со цел да бидат прифатени неговите услови за надминување на Акакиевата шизма. Од овој период датира обемната кореспонденција на папата со византиските императори Анастасиј I и Јустин, потоа со тесалоникискиот митрополит Доротеј, со константинополските патријарси Тимотеј I (511–518) и Јован II (518–520), како и со многумина други епископи од Византија. Девет од писмата што се зачувани досега се преписка меѓу Хормизд и императорот Анастасиј

²⁴ *Epistola XI, Ad Laurentium De Lignido Episcopum* (PL 59), col. 0019C – col. 0021C; сп. Mansi VIII, 10-12.

²⁵ Mansi VIII, 245–246; сп. Братој, „Ранохристијанската црква во Македонија“, 52.

I²⁶, седум меѓу Хормизд и императорот Јустин²⁷, пет писма се од кореспонденцијата со тесалоникискиот митрополит Доротеј²⁸, едно со константинополскиот патријарх Тимотеј I²⁹ и шест писма со неговиот наследник, патријархот Јован II.³⁰

За нашиот предмет на проучување од посебна важност е кореспонденцијата меѓу папата Хормизд и тесалоникискиот митрополит Доротеј. Во неа се содржани вкупно пет писма. Нивната содржина сведочи за континуираните неуспешни притисоци што ги вршел папата врз тесалоникискиот митрополит со цел да го придобие на своја страна.³¹

Ваквата силна црковно-дипломатска активност на Римската црква во Илирик предизвикала реакции од страна на константинополскиот патријарх Тимотеј и на императорот Анастасиј I. Тие со низа мерки се обиделе да го елиминираат или барем да го ограничат папското влијание во тој дел од Империјата. Како што

²⁶ *Epistola Anastasii Ad Hormisdam Pontificem* (PL 63), col. 0369D – col. 0370B; *Epistola II, Ad Anastasium Imperatorem* (PL 63), col. 0370C – col. 0371B; *Epistola Anastasii Augusti Ad Hormisdam Pontificem* (PL 63), col. 0374A; *Epistola IV, Ad Anastasium Imperatorem Augustum* (PL 63), col. 0374B; *Epistola V, Ad Anastasium Imperatorem Augustum* (PL 63), col. 0379B – col. 0381A; *Epistola Anastasii Imperatoris Ad Hormisdam Per Legatos sedis apostoloe missa* (PL 63), col. 0381B – col. 0383A; *Epistola Anastasii Imperatoris Ad Hormisdam Papam* (PL 63), col. 0383B – col. 0383C; *Epistola VI, Ad Anastasium Augustum* (PL 63), col. 0384A – col. 0385A; *Epistola Anastasii Ad Hormisdam* (PL 63), col. 0409C – col. 0410A.

²⁷ *Epistola Justinii Imperatoris Ad Hormisdam* (PL 63), col. 0426D – col. 0427A; *Epistola XXVII, Ad Justinum* (PL 63), col. 0427B – col. 0427C; *Epistola Justinii Ad Hormisdam* (PL 63), col. 0427D – col. 0428B; *Epistola XXVIII, Ad Justinum Augustum Responsoria* (PL 63), col. 0428C – col. 0429A; *Epistola XXXII, Ad Justinum Augustum* (PL 63), col. 0435B – col. 0437A; *Epistola Justinii Ad Hormisdam* (PL 63), col. 0448D – col. 0449B; *Epistola XLIV, Ad Justinum Augustum* (PL 63), col. 0454B – col. 0455B.

²⁸ *Epistola Dorothei Thessalonicensis Episcopi Ad Hormisdam Pontificem* (PL 63), col. 0371C – col. 0372D; *Epistola III, Ad Dorotheum Thessaloninsem Episcopum* (PL 63), col. 0373A – col. 0373C; *Epistola XXII, Ad Dorotheum Episcopum Thessalonicensem* (PL 63), col. 0408D – col. 0409B; *Relatio Dorothei Episcopi Thessalonicensis* (PL 63), col. 0499D – col. 0500B; *Epistola LXXIII, Ad Dorotheum Thessalonicensem Episcopum* (PL 63), col. 0500C – col. 0500D.

²⁹ *Epistola XII, Ad Timotheum Constantinopolitanum Episcopum* (PL 63), col. 0399C – col. 0400A.

³⁰ *Ad Joannis Episcopi Constantinopolitani* (PL 63), col. 0429B – col. 0429D; *Epistola XXIX, Ad Joannem Constantinopolitanum Episcopum Responsoria* (PL 63), col. 0430A – col. 0430D; *Epistola XXXIV, Ad Joannem Constantinopolitanum Episcopum* (PL 63), col. 0438B – col. 0439B; *Exemplum Libelli Joannis Episcopi Constantinopolitani* (PL 63), col. 0444A – col. 0445B; *Joannis Ad Hormisdam* (PL 63), col. 0449D – col. 0450C; *Epistola XLV, Ad Joannem Episcopum Constantinopolitanum* (PL 63), col. 0455C – col. 0456D.

³¹ Сп. Панов, „Борбата на Римската црква“, 69.

соопштува комесот Марцелин во својата хроника, императорот Анастасиј I во 516 година во Константинопол повикал пет епископи, приврзаници на политиката на папата: Лаврентиј од Лихнидос (провинција Нов Епир), Алкиз од Никопол (провинција Стар Епир), Домниј од Сердика, Гајаниј од Наисус и Евангелиј од Павталија – тројцата од провинцијата Средоземна Дакија. Ова, всушност, значело некој вид егзил за споменатите пет епископи поради нивната непослушност кон Константинопол. Воедно тоа било силна порака до другите илирски епископи што се приклониле кон политиката на Римската црква.³² Токму во овој контекст треба да се напомене дека егзилот на епископот Лаврентиј во Константинопол траел седум години пред повторно да му биде дозволено да се врати во Лихнид, каде што и починал на повеќе од 80-годишна возраст.³³

*

* *

До промена во црковните односи меѓу Рим и Константинопол дошло во времето на императорот Јустин (518–527), кога биле создадени поволни политичко-црковни услови за надминување на Акакиевата шизма. Императорот уште во првите две години од стапувањето на престолот извршил силен притисок врз константинополскиот патријарх Јован II (518–520) да ги прифати условите на папата за помирување. Со таа цел во 518 година епископите под јурисдикција на константинополскиот патријарх одржале помесен црковен собор во Константинопол, на кој изразиле подготвеност за надминување на Акакиевата шизма.³⁴ Папата на ова одговорил со испраќање делегација во Константинопол за да го однесе неговото писмо (Протоколот за обединување), кое ги содржело условите за надминување на расколот: признавање на одредбите од сите четири вселенски собори, анатемизирање на Акакиј и на неговите приврзаници, како и бришење на нивните имиња од диптихот на Константинополската патријаршија. На 28 март 519 година константинополскиот патријарх го потпишал Протоколот за обединување, со што формалноправно била надмината Акакиевата шизма.³⁵

³² Епископите Алкиз и Гајаниј умреле во првите години од егзилот во Константинопол, а, пак, Домниј и Евангелиј по извесно време биле вратени назад во нивните епископски седишта поради стравот од избувнување немири поради нивното заточеништво

³³ Marcellinus, *Chronica*, IX, 3, ed. Brian Croke (Sydney: 1995), 38-39.

³⁴ *Joannis Episcopi Constantinopolitani* (PL 63), col. 0429B – col. 0429D; сп. Карташов, *Васељенски сабори*, том I, 416.

³⁵ *Exemplum Libelli Joannis Episcopi Constantinopolitani*, col. 0444A – col. 0445B (PL 63); сп. Theophanis, *Chronographia*, A.M. 6011 (PG 108), col. 382 – col. 386; Братож,

Сепак, и покрај формалното надминување на Акакиевата шизма, воспоставувањето единство меѓу Римската црква и Константинополската патријаршија во практиката одело мошне бавно. Како што сведочи изворниот материјал,³⁶ најголем отпор во прифаќањето на Протоколот за обединување имало од страна на епископите во Македонија предводени од тесалоникскиот митрополит Доротеј. Тој иако официјално воспоставил единство со папата, во практиката водел двојна политика. Во пролетта 519 година, на враќање од Константинопол за Рим, во Тесалоника престојувала папската делегација, која побарала од Доротеј да го следи примерот на константинополскиот патријарх и да го потпише Протоколот за обединување. На ваквото барање Доротеј одговорил дека ќе го потпише веднаш штом ќе свика синод на својата дијеза на кој ќе се формализира воспоставувањето единство со Римската црква³⁷.

Настаните што следувале го покажале спротивното. Доротеј, имајќи ја безрезервната поддршка на граѓаните на Тесалоника, воопшто не бил подготвен за помирување со Рим. Истата 519 година во градот допатувал пратеник на папата, кој побарал од тесалоникскиот митрополит да стави потпис на Протоколот за обединување. Тоа било причина за дополнителен револт кај свештенството и кај верниците, кои под никакви услови не сакале да биде потпишан Протоколот. Тие присуството на папскиот пратеник го протолкувале како закана за нивната црковна слобода и затоа побарале да биде извршена измена во текстот на Протоколот за обединување. По одбивањето на папскиот пратеник да се изврши интервенција во текстот, Доротеј, притиснат од свештенството и од верниците, решил да не го потпише документот. Притоа, поради бесот на граѓаните, ситуацијата излегла од контрола: насобраниот народ во Тесалоника извршил напад на куќата во која престојувала делегацијата од Рим, при што животот го загубил нејзиниот сопственик, додека пак, папскиот пратеник успеал да остане неповреден.³⁸

„Ранохристијанската црква во Македонија“, 59; Панов, „Борбата на Римската црква“, 70; Карташов, *Васељенски сабори*, том I, 416; *Историја на македонскиот народ*, том I, 228; *The Cambridge History of Christianity*, vol. 2, 18.

³⁶ *Le Liber Pontificalis* I, 52, ed. L. Duchesne (Paris: 1955), 258; *Relatio Dorothei Episcopi Thessalonicensis* (PL 63), col. 0499D – col. 0500B; *Epistola LXXIII, Ad Dorotheum Thessalonicensem Episcopum* (PL 63), col. 0500C – col. 0500D.

³⁷ *Epistola LXXIII, Ad Dorotheum Thessalonicensem Episcopum* (PL 63), col. 0500C; сп. Братој, „Ранохристијанската црква во Македонија“, 59; Панов, „Борбата на Римската црква“, 70; Карташов, *Васељенски сабори*, том I, 416.

³⁸ *Epistola LXXIII, Ad Dorotheum Thessalonicensem Episcopum* (PL 63), col. 0500C.

Настаните во Тесалоника условиле остра реакција од папата, кој го повикал Доротеј во Рим.³⁹ Меѓутоа, наместо да сноси последици за настаните што се случиле, митрополитот Доротеј и презвитерот Аристид, кој важел за негов близок соработник, заминале во Константинопол каде што ја добиле поддршката од императорот и од патријархот.⁴⁰ Оттука може да се заклучи дека иако формално ја вратил јурисдикцијата над Црквата во Тесалоника, односно епископиите во Македонија, во практиката папата бил принуден да ја толерира проконстантинополската политика на Доротеј, а подоцна и на неговиот наследник Аристид.

³⁹ *Epistola LXXIII, Ad Dorotheum Thessalonicensem Episcopum* (PL 63), col. 0500C.

⁴⁰ Братој, „Ранохристијанската црква во Македонија“, 59; Панов, „Борбата на Римската црква“, 70.

Dragan ZAJKOVSKI

THE STRUGGLE FOR ECCLESIASTICAL SUPREMACY IN
MACEDONIA AT THE TIME OF ACACIAN SCHISM (484–518):
CONSTANTINOPLE VS. ROME

- *summary* -

With the establishment of the Vicariate of Thessalonika in 412 it seemed that the Roman Church won definitive victory over the Patriarchate of Constantinople in regard to the ecclesiastical supremacy over the prefecture of Illyricum. In the years that followed, the ecclesiastical conflict between Rome and Constantinople increased, culminating in the 80's of the V century. It is the period of the Acacian schism (484-518), which had an impact on the church conditions in the Vicariate of Thessalonika; it is a period of time when the struggle between Rome and Constantinople for ecclesiastical supremacy in the provinces of Macedonia Prima and Macedonia Secunda entered into a new phase.

In the new conditions of schism, the bishops under the jurisdiction of the Vicariate of Thessalonika gained great importance in the struggle for supremacy between the Pope and the Patriarch of Constantinople. At the very beginning of the schism, the metropolitan of Thessalonika, Andrew, which until then was loyal to Rome, changed his politics and stood on the side of Constantinople. In that way Constantinople established the church authority over the prefecture of Illyricum.

Attempts to restore the Vicariate of Thessalonika were madden by the popes Gelasius I (492 - 496), Symmachus (498 - 514) and Hormisdas (514 - 523). A testimony for this is a papal correspondence with the Constantinople's patriarchs and the Emperor. However, all these attempts have remained unsuccessful.

The changes in the ecclesiastical relations between Rome and Constantinople came under the Emperor Justin (518-527). As a result, favorable conditions for overcoming the Acacian schism were created. In 519, the Patriarch of Constantinople signed a document in order to overcome the Acacian schism. Although the Pope formally returned the jurisdiction over the church in Thessalonika, in practice, he was forced to tolerate Constantinople's policy in Illyricum.